

ספר הברית ולוחות הברית

ד"ר יושי פרג'ון yoshifa@gmail.com

הצגת השאלה: למה צריך גם את ספר הברית וגם את לוחות הברית?

1. **כתיבת ספר הברית – שמות כ"ד**
[ג] וַיֵּבֶא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֶת כָּל־דְּבָרֵי ה' וְאֵת כָּל־הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה: [ד] וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת כָּל־דְּבָרֵי ה' ... [ז] וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנוֹ הָעָם: ...
ה' מצווה את משה לעלות להר סיני כדי לקבל את לוחות הברית – שמות כ"ד
[יב] וַיֹּאמֶר ה' אֶל־מֹשֶׁה עֲלֶה אֵלַי הַהָרָה וְהִיָּה־שָׁם וְאֶתְּנָה לְךָ אֶת־לַחַת הָאָבֶן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרֹתָם:

מעמד אחד שחלק לשניים – עשרת הדברות ופרשת משפטים

3. **ההכנות למעמד עשרת הדברות – שמות י"ט**
[כ] וַיֵּרָד ה' עֲלֵהָר סִינִי אֶל־רֹאשׁ הַהָר וַיִּקְרָא ה' לְמֹשֶׁה אֶל־רֹאשׁ הַהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה: [כא] וַיֹּאמֶר ה' אֶל־מֹשֶׁה רֵד הָעֵד בָּעָם פְּרִיְהֶרְסוּ אֱלֹהֵי לְרָאוֹת וְנָפַל מִמֶּנּוּ רֹב: [כב] וְגַם הַכֹּהֲנִים הַנֹּגְשִׁים אֱלֹהֵי יִתְקַדְּשׁוּ פְּרִיְפָרֹץ בָּהֶם ה': [כג] וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־ה' לֹא־יִוָּכַל הָעָם לַעֲלֹת אֶל־הָרָה סִינִי כִּי־אֵתָה הַעֲדָתָה בְּנוֹ לֵאמֹר הַגִּבֵּל אֶת־הָהָר וְקִדְּשׁוֹ: [כד] וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי ה' לְדָוִד וְעֲלִיתָ אֵתָה וְאַהֲרֹן עֲמָדָה וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם אֲלִיְהֶרְסוּ לַעֲלֹת אֶל־ה' פְּרִיְפָרֹץ־בָּם: [כה] וַיֵּרָד מֹשֶׁה אֶל־הָעָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם:
התגלות עשרת הדברות מפי ה' לכל ישראל – שמות כ'
[א] וַיִּדְבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר: [ב] אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּטֵי עַבְדִּים: [ג] לֹא־יִהְיֶה־לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל־פְּנֵי: ... [יד] לֹא תַחֲמֹד בֵּית רֵעֶךָ לֹא־תַחֲמֹד אִשְׁתִּי רֵעֶךָ וְעַבְדּוֹ וְאִמָּתוֹ וְשׁוֹרוֹ וְחֲמֹרוֹ וְכָל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ:
ה' ביקש להתגלות לעם ללא תיווך – שמות רבה כ"ח, ג
אותה שעה בקש הקדוש ברוך הוא ליתן להם את התורה ולדבר עמהם והיה משה עומד. אמר הקדוש ברוך הוא מה אעשה מפני משה? א"ר לוי משל למלך שבקש לעשות אופימשטאטא [=חוק] חוץ מדעתו של אפרכוס [=שר]. -אמר לו [=המלך]: עשה דבר פלוני. -אמר לו [=השר]: כבר נעשית. ושוב אמר לו [=המלך]: לך קרא לפלוני סינקליטקוס [=שר בכיר] ויבא עמך. עד שהוא הולך, עשה המלך מה שביקש. כך ביקש הקדוש ברוך הוא ליתן יי דברות, היה משה עומד מצדו. אמר הקדוש ברוך הוא, אני גולה להם את הרקיע ואומר: "אנכי ה' אלהיך". הם אומרים: 'מי אמר, הקדוש ברוך הוא או משה?' אלא ירד משה, ואח"כ אני אומר: "אנכי ה' אלהיך". כך אמר הקדוש ברוך הוא למשה: 'לך אל העם וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם', אמר לו [=משה]: 'כבר הקדשתם, שנאמר: כי אתה העדותה בנו לאמר וגו'. אמר לו: "לך רד ועלית אתה ואהרן עמך". עד שמשה יורד, נגלה הקדוש ברוך הוא, שנאמר: "וירד משה אל העם", מיד: "וידבר א-להים".
משבר בלתי צפוי – שמות כ'
[טו] וְכָל־הָעָם רֹאִים אֶת־הַקּוֹלֹת וְאֶת־הַלַּפִּידִם וְאֶת־הַשָּׁפָר וְאֶת־הָהָר עָשָׁן וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנְעֻוּ וַיַּעֲזְבוּ מִרְחָק: [טז] וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה דַּבֵּר־אֵתָה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאֶל־דְּבַר עַמָּנוּ אֱלֹהִים פְּרַגְמוֹת: [יז] וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אֲלִיְהֶרְסוּ כִּי לְבַעֲבוֹר נִסּוֹת אֶתְכֶם בָּא הָאֱלֹהִים וּבַעֲבוֹר תִּהְיֶה יִרְאָתוֹ עַל־פְּנֵיכֶם לְבַלְתִּי תַחֲטְאוּ: [יח] וַיַּעֲמֵד הָעָם מִרְחָק וּמֹשֶׁה נָגַשׁ אֶל־הָעָרְפֶּל אֲשֶׁר־שָׁם הָאֱלֹהִים:
המשך ההתגלות הוא דרך התיווך של משה – שמות כ'-כ"ד
[כ], [יט] וַיֹּאמֶר ה' אֶל־מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲתֶם כִּי מִרְהָשִׁים דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם: [כ] לֹא תַעֲשׂוּן אֶתִּי אֱלֹהֵי כֶסֶף וְאֱלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּן לָכֶם: ... [כ"א, א] וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן לִפְנֵיהֶם: [ב] כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבָרִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבִשְׁבַעַת יֵצֵא לְחַפְשִׁי חֲנָם: ...
[כ"ד, א] וְאֶל־מֹשֶׁה אָמַר עֲלֶה אֶל־ה' אֵתָה וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם מִרְחָק: [ב] וְנִגַּשׁ מֹשֶׁה לְבַדּוֹ אֶל־ה' וְהֵם לֹא יִגָּשׁוּ וְהָעָם לֹא יַעֲלוּ עִמּוֹ: [ג] וַיֵּבֶא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֶת כָּל־דְּבָרֵי ה' וְאֵת כָּל־הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה:

סדר המאורעות – שמות י"ט-כ"ד

שמות י"ט	שמות כ', א-יג	שמות כ', יד-יז	שמות כ', יח-כ"ג	שמות כ"ד, ג-יא
הצעת הברית + ציווי על עליית משה, אהרן והכהנים	עשרת הדברות – מפי ה'	ברית העם	המשך ציוויי ה' – מפי משה	ברית האגנות + עליית משה, אהרן, נדב ואביהו והזקנים

ספר אחד שחלק לשניים – ספר הברית ולוחות הברית

9. **מה כתוב על ספר הברית – שמות כ"ד**
[ג] וַיֵּבֶא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֶת כָּל־דְּבָרֵי ה' וְאֵת כָּל־הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָּל־הַדְּבָרִים

אשר-דבר ה' נעשה: [ד] ויכתב משה את כל-דברי ה' וישכם בבקר ויבן מזבח תחת הקר וישתים עשרה מצבה לשנים עשר שבטי ישראל: [ה] וישלח את-נערי בני ישראל ויעלו עלת ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים: [ו] וישח משה חצי הדם וישם באגנת נחצי הדם זרק על-המזבח: [ז] וישח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר-דבר ה' נעשה ונשמע: [ח] וישח משה את-הדם ויזרק על-העם ויאמר הנה דם-הברית אשר כרת ה' עמכם על כל-הדברים האלה: [ט] ויעל משה ואהרן נדב ואביהוא ושבועים מזקני ישראל: [י] ויראו את א-להי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר: [יא] ואל-אצילי בני ישראל לא שלח ידו ויחזו את-הא-להים ויאכלו וישתו:

10. מה כתוב על הלוחות? דברים ט'

[ט] בעלתי הקרה לקחת לוחות האבנים לוחות הברית אשר-כרת ה' עמכם ואשב בהר ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי: [י] ויתן ה' אלי את-שני לוחות האבנים כתבים באצבע א-להים ויעליהם ככל-הדברים אשר דבר ה' עמכם בהר מתוך האש ביום ההוא: [יא] ויהי מקץ ארבעים יום וארבעים לילה נתן ה' אלי את-שני לוחות האבנים לוחות הברית:

11. הלוחות כוללים את עשרת הדברות – שמות ל"ד

[א] ויאמר ה' אל-משה פסל-לך שני-לוחות אבנים קראשנים וכתבתי עליהם את-הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים אשר שברת: ... [כח] ויהי-שם עס'ה ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה ויכתב עליהם את דברי הברית עשרת הדברים:

12. מה בין ספר הברית ללוחות הברית?

לוחות הברית	ספר הברית
מי כתב?	ה' משה
מה כתוב?	עשרת הדברות חוקי פרשת משפטים
מי אמר באזני העם?	ה' משה

מה עשה משה בהר סיני ארבעים יום וארבעים לילה?

13. ה' מצווה את משה לעלות להר סיני – שמות כ"ד

[יב] ויאמר ה' אל-משה עלה אלי ההרה והיה-שם ואתנה לך את-לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם: [יג] ויקם משה ויהושע משחרו ויעל משה אל-הר הא-להים: [יד] ואל-הזקנים אמר שבו-לנו בזה עד אשר-נשוב אליכם והנה אהרן וחור עמכם מי-בעל דברים נגש אליהם: ... [יח] ויבא משה בתוך הענן ויעל אל-הקר ויהי משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה:

14. תוכן ההתגלות בהר סיני: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" – שמות כ"ה-ל"א

פרשת תרומה – (בעיקר) המשכן וכליו
פרשת תצווה – (בעיקר) הכהנים ובגדיהם
פרשת כי תשא – נספחים לציווי המשכן

15. סוף ההתגלות בהר סיני – שמות ל"א

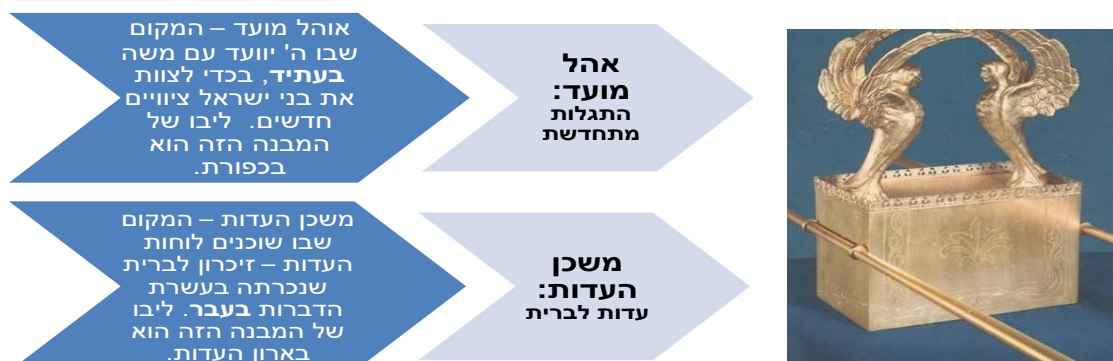
[יח] ויתן אל-משה ככלתו לדבר אתו בהר סיני שני לוחות העדות לחת אבן כתבים באצבע א-להים:

מה הקשר בין הלוחות לבין המשכן?

16. הציווי על עשיית ארון וכפורת – שמות כ"ה

[י] ועשו ארון עצי שטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו: ... [טז] ונתת אל-הארון את העדות אשר אתן אליך: ... [יז] ועשית כפורת זהב טהור אמתים וחצי ארפה ואמה וחצי רחבה: [יח] ועשית שנים כרבים זהב מקשה תעשה אותם משני קצות הכפורת: ... [כא] ונתת את-הכפורת על-הארון מלמעלה ואל-הארון תתן את-העדות אשר אתן אליך: [כב] ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת מבין שני הכרבים אשר על-ארון העדות את כל-אשר אצוה אותך אל-בני ישראל:

17. משכן העדות ואוהל מועד – שני 'מקדשים' שהם אחד

18. משכן העדות ואוהל מועד הם המשך של מעמד עשרת הדברות – רמב"ן לשמות כ"ה, א
(פתיחה למלאכת המשכן): כאשר דבר השם עם ישראל "פנים בפנים" (דב' ה, ד) עשרת הדברות, וצוה אותם על ידי משה קצת מצות... וישראל קבלו עליהם לעשות כל מה שיצוה על ידו של משה, וכתב עמהם ברית על כל זה, מעתה הנה הם לו לעם והוא להם לא-להים (ע"פ וי' כו, יב), כאשר התנה עמהם מתחלה: "ועתה אם שמע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה" (שמי' יט, ה), ואמר "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" (שם, ו)... ולכן צוה תחלה על דבר המשכן, שיהיה לו בית בתוכם, מקדש לשמו, ושם ידבר עם משה ויצוה את בני ישראל. והנה עקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה, שהוא הארון, כמו שאמר "ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת" (שמי' כה, כב)... וסוד המשכן הוא, שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני – שוכן עליו בנסתר; וכמו שנאמר שם "וישכן כבוד ה' על הר סיני" (שמי' כד, טז), וכתוב "הן הראנו ה' אלהינו את כבודו ואת גדלו" (דב' ה, כא), כן כתוב במשכן "וכבוד ה' מלא את המשכן" (שמי' מ, לד); והזכיר במשכן שני פעמים "וכבוד ה' מלא את המשכן" (שם, לד-לה) כנגד "את כבודו ואת גדלו" (דב' ה, כא). והיה במשכן תמיד עם ישראל הכבוד שנראה להם בהר סיני, ובבוא משה היה אליו הדבור נדבר לו בהר סיני, וכמו שאמר במתן תורה "מן השמים השמיעך את קולו ליסרך ועל הארץ הראך את אשו הגדולה" (דב' ד, לו), כך במשכן כתוב "וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת... מבין שני הכרובים וידבר אליו" (במ' ז, פט).

הסכנה שבקרבה אל ארון הברית דומה לסכנה במעמד הר סיני

19. הסכנה ללוויים בקרבה אל הקודש – במדבר ד'
[יז] ויִדְבֹר ה' אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: [יח] אֶל־תִּכְרִיתוּ אֶת־שִׁבְט מִשְׁפַּחַת הַקֹּהֲנִי מִתּוֹךְ הַלְוִיִּם: [יט] וְזֹאת עֲשׂוּ לָהֶם וְחַיוּ וְלֹא יָמָתוּ בְּגִשְׁתָּם אֶת־קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים אֲהֲרֹן וּבָנָיו יָבֹאוּ וְשָׂמוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל־עֲבֹדָתוֹ וְאֶל־מִשְׁאוֹ: [כ] וְלֹא־יָבֹאוּ לְרִאות כִּבְלַע אֶת־הַקֹּדֶשׁ וְיָמָתוּ:

20. המכה הגדולה באנשי בית שמש – שמואל א' ו'
[יד] וְהַעֲלָה בָּאָה אֶל־שִׁדָּה יְהוֹשֻׁעַ בֶּית־הַשָּׁמְשִׁי וַתַּעֲמֹד שָׁם וְשָׁם אָבָן גְּדוֹלָה וַיִּבְקְעוּ אֶת־עֲצֵי הָעֵגְלָה וְאֶת־הַפְּרוֹת הָעֵלּוּ עָלֶיהָ לֵאמֹר: [טו] וְהַלְוִיִּם הוֹרִידוּ אֶת־אֲרוֹן ה' וְאֶת־הָאֲרוֹן אֲשֶׁר־בּוֹ כְּלִי־זָהָב וְשָׂמוּ אֶל־הָאָבֶן הַגְּדוֹלָה וְאֶנְשֵׁי בֵית־שָׁמְשׁ הָעֵלּוּ עָלָיו וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: [טז] וְחַמְשָׁה סָרְגִי פִלְשִׁתִּים רָאוּ וַיִּשְׁבּוּ עֶקְרוֹן בַּיּוֹם הַהוּא: ... [יז] וַיִּזְבְּחוּ אֶת־שָׁמְשׁ כִּי רָאוּ בְּאֲרוֹן ה' וַיִּזְבְּחוּ בָּעֵם שִׁבְעִים אִישׁ חֲמִשִּׁים אֶלֶף אִישׁ וַיִּתְּאֲבְלוּ הָעָם כִּי־הִכָּה ה' בָּעָם מִכָּה גְדוֹלָה: [יח] וַיֹּאמְרוּ אֲנָשֵׁי בֵית־שָׁמְשׁ מִי יוּכַל לַעֲמֹד לִפְנֵי ה' הָאֵל־לֵהִים הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה וְאֶל־מִי יַעֲלֶה מַעְלֵינוּ: [יט] וַיִּשְׁלְחוּ מַלְאָכִים אֶל־יוֹשִׁבֵי קָרִית־יִזְעָרִים לֵאמֹר הִשְׁבּוּ פִלְשִׁתִּים אֶת־אֲרוֹן ה' רְדוּ הָעֵלּוּ אֹתוֹ אֶל־יָכֶם:

21. פרץ עוזא – שמואל ב' ו'
[ב] וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ דָּוִד וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ מִבְּעָלֵי יְהוּדָה לְהַעֲלוֹת מִשָּׁם אֶת אֲרוֹן הָאֵל־לֵהִים ... [ג] וַיָּבֹאוּ עַד־גֵּרָן נָכוֹן וַיִּשְׁלַח עֲזָה אֶל־אֲרוֹן הָאֵל־לֵהִים וַיֹּאמְרוּ בּוֹ כִּי שָׁמָּה הַבֵּקֶר: [ד] וַיַּחֲרֹאֲף ה' בָּעֲזָה וַיִּכְּהוּ שָׁם הָאֵל־לֵהִים עַל־הַשָּׁל וַיָּמָת שָׁם עִם אֲרוֹן הָאֵל־לֵהִים: [ה] וַיַּחֲרֹד דָּוִד עַל אֲשֶׁר פָּרַץ ה' פָּרַץ בָּעֲזָה וַיִּקְרָא לְמָקוֹם הַהוּא פָּרַץ עֲזָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה: [ו] וַיֵּרָא דָּוִד אֶת־ה' בַּיּוֹם הַהוּא וַיֹּאמֶר אֵיךְ יָבֹא אֵלֵי אֲרוֹן ה': [ז] וְלֹא־אָבָה דָּוִד לְהַסִּיר אֵלָיו אֶת־אֲרוֹן ה' עַל־עֵיר דָּוִד וַיִּטְהֹר דָּוִד בֵּית עֶבֶד־אָדָם הַגָּתִי:

שבירת הלוחות

22. ירידת משה מההר ושבירת הלוחות – שמות ל"ב
[טו] וַיֵּרָד וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן־הָהָר וַשָּׁנִי לַחַת הָעֵדֻת בְּיָדוֹ לַחַת כְּתָבִים מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם כְּתָבִים: [טז] וְהַלַּחַת מִעֲשֵׂה אֵל־לֵהִים וְהַמִּכְתָּב מִכְּתָב אֵל־לֵהִים הוּא חֲרִית עַל־הַלַּחַת: ... [יז] וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל־הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת־הָעֵגֶל וּמַחֲלַת וַיַּחֲרֹאֲף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַח [מִיָּדוֹ – כְּתִיב] מִיָּדוֹ אֶת־הַלַּחַת וַיִּשְׁבֹּר אֹתָם תַּחַת הָהָר:

23. מה מטרת התיאור הפיוטי של הלוחות? רמב"ן לפסוק טז
והלוחות מעשה א-להים המה – היה ראוי שיזכיר הכתוב כל מעשה הלוחות בפסוק "ויתן אל משה" (שמי' לא, יח), כאשר אמר "כתובים באצבע א-להים" (שם). אבל הזכירו בכאן לספר מעלותן – לומר כי לא נמנע משה בכל זה מלשבר אותן, כי חרה לו בראותו המעשה הרע ההוא, ולא יכול להתאפק.

24. מדוע שבר משה את הלוחות? ראב"ע הקצר לפס' יט
יש אומרים (ראה תנח' עקב יא), כי נסתלק המכתב מהלוחות, על כן שברם. ויש אומרים, שהשם צוהו לשברם. והקרוב אלי מה שהוא כתוב, כי קנא לשם, ובחרון אפו שברם. וכבר אמרתי לך בתחלת הפרשה משל בעל נעורים; ולוחות הברית הם השטר (ראה שמי' כה, טז), וקרע שטר העדות.

25. למה שבר את הלוחות 'תחת ההר'? במדבר רבה (וילנא) נשא ט'
וישלך מידיה את הלוחות וישבר אותם תחת ההר, במקום המזבח אשר בנה משה תחת ההר לקבל התורה, כמה דתימא (שמות כ"ד, ד): 'ויבן מזבח תחת ההר'.

אוהל מועד אשר מחוץ למחנה

26. ה' מחליט להיפרד מבני ישראל – שמות ל"ג

[א] ויִדְבֹר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר עֲלֵה מִן הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזֶרְעֶךָ אֶתְנֶנָּה: ... [ג] אֶל-אֶרֶץ זְבֹת חֶלֶב וְדִבְשׁ כִּי לֹא אֶעֱלֶה בְּקֶרְבָּךְ כִּי עִם-קִשָּׁה-עָרֹף אֶתְּהַ פֶּן-אֶכְלָךְ בְּדֶרֶךְ:

27. אוהל מועד מחוץ למחנה כביטוי להיפרדות השכינה מן העם – שמות ל"ג

[ז] וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת-הָאֹהֶל וְנָטָה-לוֹ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הַרְחֵק מִן-הַמַּחֲנֶה וְקָרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה כָּל-מִבְקֶשׁ ה' יֵצֵא אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר מִחוּץ לַמַּחֲנֶה: [ח] וְהָיָה כִּצְאֹת מֹשֶׁה אֶל-הָאֹהֶל יְקוֹמוּ כָּל-הָעָם וְנִצְבּוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֱלוֹ וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד-בָּאוּ הָאֹהֶל: [ט] וְהָיָה כִּבְאֵה מֹשֶׁה הָאֹהֶל יֵרֵד עֲמוּד הָעֵנָן וְעָמַד פֶּתַח הָאֹהֶל וְדָבָר עִם-מֹשֶׁה: [י] וְרָאָה כָּל-הָעָם אֶת-עָמוּד הָעֵנָן עֹמֵד עַל-פֶּתַח הָאֹהֶל וְקָם כָּל-הָעָם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֱלוֹ: [יא] וְדָבָר ה' אֶל-מֹשֶׁה פָּנִים אֶל-פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל-הַמַּחֲנֶה...

מי יפסל ומי יכתוב את הלוחות השניים?

28. משה יפסל וה' יכתוב – שמות ל"ד

[א] וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה פֶּסֶל-לְךָ שְׁנֵי-לַחֹת אֲבָנִים כְּרָאשֵׁינִי וְכִתְבֹתִי עַל-הַלָּחֹת אֶת-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל-הַלָּחֹת הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ: [ב] וְהָיָה נִכּוֹן לְבַקֵּר וְעֵלִיתָ בְּבִקְרֵי אֶל-הָרִי סִינִי וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם עַל-רֹאשׁ הָהָר: [ג] וְאִישׁ לֹא-יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם-אִישׁ אֶל-יֶרֶא בְּכָל-הָהָר גַּם-הַצֵּאן וְהַבִּקְרֵי אֶל-יָרְעוּ אֶל-מֹול הָהָר הַהוּא: [ד] וַיִּפְסַל שְׁנֵי-לַחֹת אֲבָנִים כְּרָאשֵׁינִי וַיִּשְׁכֶּם מֹשֶׁה בְּבִקְרֵי וַיַּעַל אֶל-הָרִי סִינִי כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לַחֹת אֲבָנִים:

29. משה כותב? שמות ל"ד

[כז] וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה כְּתֹב-לְךָ אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל-פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אֶתְּךָ בְּרִית וְאֶת-יִשְׂרָאֵל: [כח] וְהָיָה-שָׁם עִם-ה' אֲרֻבָּעִים יוֹם וְאֲרֻבָּעִים לַיְלָה לָחֵם לֹא אֶכַּל וּמִים לֹא שָׁתָה וַיִּכְתֹּב עַל-הַלָּחֹת אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית עֶשְׂרֵת הַדְּבָרִים:¹

30. אכן משה כותב, כי בזכותו הם ניתנו – תנחומא (בובר) כי תשא י"ז

"כתב לך". הלוחות הראשונים אני כתבתי אותם, שנאמר "כתובים באצבע א-להים" (שמות לא יח), אבל השניים את "כתוב לך". למה הדבר דומה למלך שנשא אשה וכתב לה גמיוס (פ' כתובה) על שלו, לא עשה אלא קלקלה וטירדה. בא שושבינה וריצה אותה למלך. אמר לה המלך הרי נתרציתי, אלא לך ועשה גמיוס אחר. "כתוב לך". בזכותך אני נותן להם את התורה, אמר ר' יוסי בן חלפתא הוא שמשה אמר להם "ואכתוב על הלוחות" (דברים י ב).²

31. ה' כותב! דברים י'

[א] בָּעֵת הַהוּא אָמַר ה' אֶלִי פֶּסֶל-לְךָ שְׁנֵי-לַחֹת אֲבָנִים כְּרָאשֵׁינִי וְעֲלֶה אֵלַי הָהָרָה וְעֲשִׂיתָ לְךָ אֲרוֹן עֹץ: [ב] וְאָכַתְבָּ עַל-הַלָּחֹת אֶת-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל-הַלָּחֹת הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ וְשָׁמַתָּ בָּאֲרוֹן: [ג] וְאָעֵשׂ אֲרוֹן עֹץ יִשְׁטִים וְאֶפְסַל שְׁנֵי-לַחֹת אֲבָנִים כְּרָאשֵׁינִי וְאָעַל הָהָרָה וְשְׁנֵי הַלָּחֹת בְּיָדִי: [ד] וַיִּכְתֹּב עַל-הַלָּחֹת כַּמִּכְתָּב הָרִאשׁוֹן אֶת עֶשְׂרֵת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דָּבָר ה' אֵלַיְכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּתֶּנֶם ה' אֵלַי:

32. ה' כתב את הלוחות אבל הכתיבה נקראת על שם משה – שמות רבה (וילנא) כי תשא מ"ז

כתב לה /לך/ בזכותך אני נותן להם את התורה, אמר ר' שמעון בן חלפתא הוא שמשה אומר להן לישראל (דברים י') ויכתוב על הלוחות כמכתב הראשון ויתנם ה' אלי, לי נתנם ואני נהגתי עמכם עין טובה ונתתי אותה לכם לכך נאמר כתוב לך בזכותך...

33. הלוחות נכתבו בשיתוף פעולה בין ה' למשה-ר' שמחה הכהן מדווינסק, משך חכמה לשמות ל"ד, כז

הלוחות ראשונות מעשה א-להים המה הקב"ה בעצמו עשאן (רש"י) גם הכתיבה, לא כן לוחות שניות משה פסל אותן גם הכתיבה משה כתבן כדרך כל אדם הכותב, אבל החקיקה מזה ומזה כדרך שהיה בלוחות הראשונות שזה ענין נסיי ונפלא כמאמרם ז"ל שמ"ס וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין, זה היה מפועל אלהי...

34. משה כתב ספר ברית וה' כתב את הלוחות – רמב"ן לשמות ל"ד, כז-כח

(כז) כתב לך את הדברים האלה – צוה שיכתוב ספר ברית ויקרא אותו באזני העם, ויקבלו עליהם בינעשה ונשמע' כאשר עשו בראשונה (ראה שמ' כד, ז), כי כל המעשה כאשר היה בלוחות הראשונות ירצה לשנותו בלוחות השניות. ואין ספק שעשה כן, אבל לא חשש הכותב להאריך ולומר 'ויעש כן משה', כאשר הראיתך במקומות רבים (ראה בר' טז, ב ועוד). והנכון בעיני, כי בעבור שישראל הם החוטאים והעוברים על הברית, הוצרך הקדוש ברוך הוא לחדש להם ברית חדשה (ע"פ יר' לא, ל), שלא יפר להם בריתו, ואמר למשה שיכתוב התנאין... (כח) ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה ויכתוב על הלוחות – יאמר, שהיה שם משה עם השם בראש ההר ארבעים יום וארבעים לילה, ויכתוב השם על הלוחות.

¹ שורש פס"ל מופיע בתורה רק ביחס לאיסור עשיית פסל וביחס לעשיית הלוחות השניים.

² לא רק שלא מתקיים במשה "מחני נא מספרך אֲשֶׁר כְּתַבְתָּ" (ל"ב, לב), אלא שנראה כאילו משה כותב את ספרו של ה'.

³ על פי פשוטו של מקרא "וְאָכַתְבָּ" מוסב על ה' ולא על משה.